

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญภาพ	ฑ
สารบัญแผนภูมิ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.4 ทบทวนงานศึกษาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
1.4.1 ยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพของ “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (Cosmopolitan Villagers)	6
1.4.1.1 ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของผู้หญิงชนบทในฐานะการเป็น “แม่ค้า”	9
1.4.2 การสร้างเครือข่ายในชนบท	12
1.4.3 “ตัวตน” สมัยใหม่ของผู้หญิงชนบท	14
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	17
1.6 ขอบเขตและวิธีวิจัย	20
1.6.1 พื้นที่ในการศึกษา	20
1.6.2 หน่วยการวิเคราะห์	20
1.6.3 วิธีการเก็บข้อมูล	21
1.6.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	21
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.8 เนื้อหาของวิทยานิพนธ์โดยสังเขป	22
บทที่ 2 การก้าวเข้าสู่วงจรการผลิตและบริโภคของระบบทุนนิยม	24
2.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมในอีสาน	24
2.2 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านหนองก้าม (นามสมมติ)	28
2.2.1 การจับจองที่นา (ช่วงปี 2425-2500)	29
2.2.1.1 การเปลี่ยนแปลงขนาดการถือครองที่ดิน	31
2.2.2 การเดินทางไปเป็นแรงงานรับจ้าง (ช่วงปี 2496-2535)	34
2.2.2.1 การเดินทางในทศวรรษ 2496-2505	34
2.2.2.2 การเดินทางในทศวรรษ 2520-2530	35
2.2.2.3 การเดินทางของผู้หญิง	36
2.3 ยุคการก้าวเข้าสู่อาชีพการค้าถุงพลาสติก (พ.ศ. 2536-ปัจจุบัน)	38
2.3.1 ความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจในหมู่บ้านหนองก้าม (นามสมมติ)	43
2.4 บทสรุป	54
บทที่ 3 “ป่าอ้วน” เส้นทางการเดินทางของแม่ค้าถุงพลาสติก	55
3.1 บ้านเกิดและครอบครัวของป่าอ้วน	55
3.2 เส้นทางออกจากหมู่บ้านสู่การใช้ชีวิตในเมือง	58
3.3 ชีวิตก้าวเข้าสู่ความเป็น “เมีย” และ “แม่”	61
3.4 กลับคืนสู่ภูมิปัญญาและการกลายเป็นแม่ค้าถุงพลาสติก	66
3.4.1 ประวัติการสร้างเครือข่ายโดยการเป็นเครือข่ายและคนรู้จัก	66
3.5 การสร้างและการรักษาเครือข่ายทางการค้า	69
3.5.1 ความเป็น “ป่าอ้วน” จากลักษณะเด่นจนกลายเป็นเครือข่ายทางการค้า	69
3.5.2 นอบน้อมใช้สรรพนามเรียกลูกค้าว่า “แม่” หรือ ลูก (การสร้างเครือข่ายสมมติ)	70
3.5.3 การสร้างบทสนทนาเชื่อมความสัมพันธ์กับลูกค้า	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.5.4 การแจกของขวัญตามเทศกาลต่างๆ	73
3.5.5 คุยเรื่องการเมืองแบบ ไม่เลือกข้าง	74
3.6 การจัดการอย่างเป็นระบบ	77
3.6.1 เส้นทางการเดินทางขายถุงพลาสติก	88
3.7 บทสรุป	81
บทที่ 4 การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของ “บุญบังไฟ” จากประเพณีศักดิ์สิทธิ์สู่ธุรกิจเชิงพาณิชย์	82
4.1 “บุญบังไฟ”: ความหมายและความเชื่อในสังคมเกษตรกรรม	82
4.1.1 ความเป็นมาและเรื่องเล่าเกี่ยวกับบังไฟ	83
4.1.2 กระบวนการจัดงานบุญบังไฟ	85
4.1.3 ผู้เข้าร่วมงาน: พฤติกรรมและการแสดงออก	89
4.2 การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดงานบุญบังไฟในยุคเศรษฐกิจเงินตรา	91
4.2.1 การจัดงานบุญบังไฟผ่านการทำบุญผ้าป่าและการขายบัตร	91
4.2.2 การจัดงานบุญบังไฟโดยการขายบัตรและการ “เหมาบุญ”	97
4.3 บุญบังไฟ: จาก “พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์” ไปสู่ “การเล่นพนัน” ในเชิงธุรกิจ	101
4.3.1 บรรยากาศในสนามจุดบังไฟ	101
4.3.2 การพนันบังไฟ	102
4.3.3 ค่ายบังไฟและผู้สนับสนุน	105
4.4 บทสรุป	108
บทที่ 5 “ตัวตนสมัยใหม่” ของผู้หญิงชนบท	110
5.1 การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ของผู้หญิงอีสาน	111
5.1.1 ผู้หญิงอีสานในช่วงรอยต่อแห่งการเปลี่ยนแปลง	113
5.1.2 “ผู้หญิงทรหด”: การสร้างตัวตนสมัยใหม่ของแม่ค้าถุงพลาสติก	118
5.2 ผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ	119
5.2.1 “ป้าไฟ” จากแม่ค้าขายเนื้อสัตว์ ก้าวสู่ การเป็นนักการเมืองท้องถิ่น	120

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2.2 “ป่าอ้วน” แม่ค้าถุงพลาสติกและตำแหน่งประธานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	124
5.3 พฤติกรรมการแสดงออกผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่น	126
5.3.1 ผู้หญิงที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเป็นผู้สนับสนุนงานประเพณีท้องถิ่น	126
5.3.2 พฤติกรรมการแสดงออกเล่นสนุกในงานประเพณีบุญบั้งไฟ	128
5.4 บทสรุป	131
บทที่ 6 บทวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา	132
6.1 ข้อค้นพบจากการศึกษา	132
6.1.1 การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนาสู่การค้าถุงพลาสติก	132
6.1.2 การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของ “ประเพณีบุญบั้งไฟ” ในระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา	134
6.1.3 ตัวตน “สมัยใหม่” ของผู้หญิงชนบทอีสาน	135
6.1.4 จาก “ชาวนา” สู่การเป็น “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (cosmopolitan villagers)	137
6.2 อภิปรายข้อถกเถียงทางทฤษฎี	140
บรรณานุกรม	145
ภาคผนวก	151
ภาคผนวก ก	152
ภาคผนวก ข	153
ภาคผนวก ค	155
ประวัติผู้เขียน	174

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน	43
ตารางที่ 2.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตร	44
ตารางที่ 2.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี (บาท)	46
ตารางที่ 2.4 แสดงรายได้และต้นทุนการผลิตข้าวปี 2556 (รอบระยะเวลา 1 ปี) กรณีศึกษาลุงชาติ ปลุกข้าวอย่างเดียว และป้าอ้วนขายถุงพลาสติกกับปลุกข้าว	48
ตารางที่ 2.5 แสดงรายได้ ต้นทุนสินค้า และค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการรายย่อยค้าถุงพลาสติก หนึ่งครัวเรือนต่อ 1 เทียว (กรณีศึกษาป้าอ้วน)	51
ตารางที่ 3.1 ปฏิทินแสดงกิจกรรมประจำปีกรณีศึกษา “ป้าอ้วน”	67
ตารางที่ 3.2 แสดงรายได้ของป้าอ้วนระหว่างรายได้จากการทำนาและรายได้จากการขาย ถุงพลาสติกของปี พ.ศ.2557	68
ตารางที่ 3.3 แสดงเส้นทางการเดินทางขายถุงพลาสติกของป้าอ้วน	78
ตารางที่ 3.4 แสดงรายชื่อ “เครือข่ายลูกค้าขาประจำ” ของป้าอ้วน	80

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 3.1	แสดงเส้นทางการเดินทางขายถุงพลาสติกระหว่างวันที่ 25-29 มีนาคม 2556	79
ภาพที่ 3.2	แสดงเส้นทางการเดินทางขายถุงพลาสติกระหว่างวันที่ 1-6 เมษายน 2556	79
ภาพที่ 4.1	บรรยากาศทำบุญตอนเช้าที่วัดในวันแห่บุญบั้งไฟประจำปี 2556	94
ภาพที่ 4.2	คณะฟ้อนของบ้านหนองก้าม (นามสมมติ) ปี 2556	95
ภาพที่ 4.3	รูปตุ๊กตาในท่าร่วมเพศ ใช้ในขบวนแห่ผู้เล่นจะแสดงท่าทางชักตุ๊กตาขึ้นลง ถ่ายเมื่อปี 2556	96
ภาพที่ 4.4	บรรยากาศชาวบ้านร่วมขบวนแห่เข้าวัด (วัน โสม) ปี 2557	99
ภาพที่ 4.5	บรรยากาศผู้เข้าร่วมขบวนแห่งานบุญบั้งไฟ (วัน โสม) ปี 2557	99
ภาพที่ 4.6	เสื้อยืดที่สกรีนเป็นข้อความต่างๆ (วัน โสม) ปี 2557	100
ภาพที่ 4.7	ป้ายโฆษณาข้างทางเชิญชวนเข้าร่วมงานบุญบั้งไฟ (สนาม) ในเดือนเมษายน 2557	100
ภาพที่ 4.8	คนรอเก็บเงินค่าเข้าไปยังสนามบั้งไฟ เดือนมิถุนายน ปี 2557	101
ภาพที่ 4.9	บรรยากาศในสนามจุดบั้งไฟ เดือนมิถุนายน ปี 2557	102
ภาพที่ 4.10	โปยที่เขียนขี้ (เจ้ามือ) เขียนให้กับเขียนไล่ (ผู้แทง)	103
ภาพที่ 4.11	เอกสารที่ใช้ประกอบการพนันบั้งไฟ 17-18 มิถุนายน 2557	104
ภาพที่ 4.12	บั้งไฟจากค่ายต่างๆ ตั้งรอเพื่อขึ้นฐานจุด	106
ภาพที่ 4.13	การนำบั้งไฟขึ้นฐานจุด	107
ภาพที่ 5.1	กลุ่มแม่ค้าถุงพลาสติกจัดเตรียมขมมึนใส่ภาชนะ เพื่อทำโรงทานในงานปรีวาสกรรม	127
ภาพที่ 5.2	ตักบาตรงานปรีวาสกรรม	128
ภาพที่ 5.3	ขบวนเครื่องเสียงของกลุ่มแม่ค้าถุงพลาสติกที่รวมเงินกันจ้าง	129
ภาพที่ 5.4	พฤติกรรมการแสดงออกของผู้หญิงในขบวนแห่บุญบั้งไฟ	129
ภาพที่ 5.5	ตัวอย่างคำกำกวมทางเพศที่สกรีนบนเสื้อยืด	130

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	19
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงขนาดการถือครองที่ดิน: ตระกูลนักสวดศิลป์ (นามสมมติ)	32
แผนภูมิที่ 2.2 แสดงขนาดการถือครองที่ดิน: ตระกูลพิกุลทอง (นามสมมติ)	33
แผนภูมิที่ 2.3 แสดงปริมาณการผลิตถุงพลาสติกในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2550-2557	39
แผนภูมิที่ 2.4 แสดงเส้นทางการเดินทางของถุงพลาสติกและเชือกฟาง	42

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved